

Breve fra Kongsberg.

1791—92.

Ved **L. Daae.**

Den nu saa stiltfærdige og lidet omtalte Bergstad Kongsberg indtog i det attende Aarhundrede en betydelig og eiendommelig Plads blandt det dansk-norske Monarchis Stæder. Regjeringen drev nemlig Sølvverket med en saa stor Stok af Arbeidere, at Byen, der i merkantil Henseende aldrig har spillet nogen Rolle, dog i 1769 kunde opvise det efter Datidens Forhold storartede Indbyggerantal af 8,068 Mennesker og saaledes endog overfløie Christiania med et Par Hundreder. En talrig Embedsstand var her samlet med en „Oberberghauptmand“ i Spidsen, der med Hensyn til vidstrakt Myndighed neppe blev overgaaet af nogen local Embedsmand i Danmark eller Norge. Embedsmændene, der ofte synes at have ført et Selskabsliv over Evne¹⁾, vare for det meste splittede i Partier. Intriger og Bagtalelse traadte jevnlig frem i en uhyggelig Grad.

Verkets og Byens Historie venter paa en kyndig og omhyggelig Monographi, hvis Ønkelighed ogsaa Prof. Edvard Holm har paaaget i sin D.-N.s Historie (I. Henvisninger, S. 79).

Forfatteren af de følgende Breve er *Peter Petersen* (siden Bergraad), en Thrønder, om hvem forøvrigt henvises til Halvorsens norske Forfatterlexcon, og som i disse Aar studerede ved Bergseminariet paa Kongsberg. De ere skrevne til hans Mæcenat, den noksom bekjendte *Carsten Anker*, der længe havde været Medlem af Bergverksdirectoriets i Kjøbenhavn, men ved dettes Ophævelse 28 Jan. 1791 (foranlediget, som man antager, af Præsens, Grev Reventlow, der ikke yndede Ankers Opposition)²⁾ ikke længere havde umiddelbar Befatning med Sølvverket, men dog levende interesserede sig for dets Anliggender.

¹⁾ 1784 skriver en dansk Reisende: „Det er kostbart at leve paa Kongsberg og Levemaaden høifornem. Selskab mangler ikke, men man maa have Penge.“ Breve til R. Nyerup, udg. af L. Daae, S. 2.

²⁾ Samll. til N. F. og Sp. Hist. IV, 335.

Berghauptmand havde siden 1775 været Jørgen *Hiort* (vistnok den eneste Nordmand, der opnaaede denne Stilling). Om hans Dygtighed have Meningerne været delte, men i Anker sees han at have havt en god Ven¹⁾. Verket havde i længere Tid været drevet med stort Tab for Staten, og i 1789 besluttede man at sende Morten Thrane *Brünnich*, Professor i Zoologi ved Københavns Universitet, der allerede før i nogle Aar havde havt Befatning med Sølvverket, op til Bergstaden som „Overbergcommissær“²⁾. Mellem disse to Mænd blev Forholdet spændt, og Hiort undlod ikke i idelige Breve til Carsten Anker (nu i Rigsarchivet i Christiania) at beklage sig over Brünnich og hans Hustru (Vibeke f. Schou), der synes at have havt adskillig Lyst til at blande sig i hende uvedkommende Ting. I 1791 drog Hiort til København, hvor han kort efter ombyttede sit norske Embede med en Stilling som (eneste) Deputeret i Rentekammerets Bergverkscollegium, hvorefter Brünnich blev Berghauptmand³⁾. I Mellemtiden havde Justitsraad Essendrop været constitueret.

Petersens Breve ville sætte os ind i Stemninger og Forhold paa Kongsberg i denne Tid, og de meddele adskillige Oplysninger om Embedsmændene paa Bergstaden. De ere derhos ret livlig skrevne og ville derfor læses med Interesse. Originalerne ogsaa til disse Breve findes i Rigsarchivet, hvorhen de ere komne med afdøde Rigsarchivar Birkelands Samlinger.

Kongsberg 7 Mai 1791.

Allerhøystærede

Hr. Conferenzrd.

Jeg takker ærbødigst for Ærede med Dags-Posten. Gjeste-budet, som holdtes 2den Paaskedag paa Dyremyre⁴⁾, for Ober-

¹⁾ Derimod havde Fættren, den bekjendte Bernt Anker, ringere Tanker om ham. (B. Moes Tidsskrift for den norske Personalhistorie I. 476).

²⁾ Hiort var 1788 udnævnt til Oberberghauptmand.

³⁾ Brünnichs Biographi i Dansk biogr. Lex. glider meget let og, som mig synes, meget overfladisk hen over hans Virksomhed i Norge. Jeg er ikke bergkyndig og vil ingen Mening udtale hverken om ham eller Forgjængeren Hiort, men tror kun, at disse Ting tiltrænge en langt grundigere Undersøgelse.

⁴⁾ En Gaard i Kongsbergs Nærhed.

berghauptmanden, var saare høitideligt, og det fornøieligste af alt var, at Velanstændigheden blev i alting paa det yderste iagttaget. Middagsselskabet bestod af 130 Personer. Alle Sølvverkets Embedsmænd og Betjentere, Forvalter Strøm alene undtagen, vare nærværende, og som ei contribuerende vare Lieutenant Boeck¹⁾, Lerche og jeg og de mest respectable af Byens Kjøbmænd ogsaa indbudne og desuden henved 50 af begge Kjøen, for det meste unge Damer, til Bal om Aftenen. Ved Ankomsten blev Oberberghauptmanden med 28 Canonskud imodtaget, og paa samme Maade blev under Maaltidet Ønsket om hans hastige Tilbagekomst ved Pocaler erindret. Da dette var forbi, blev Pocalen af tvende af Selskabets Formænd offereret ham som et ringe Tegn paa den Hengivenhed, som enhver følte for ham. Med megen Rørelse imodtog han den, takkede for den udmærkede Kjærlighed, man ved denne Leilighed viste ham og ønskede snart igjen at kunne samles med sine Venner. Derpaa blev en Vise, som Lerche havde gjort, afsungen. Hidindtil havde Brünich med Frue temmelig godt holdt Contenancen vedlige, men den var nær ved at forlade især ham, da de tvende af Lector Olafsen udarbejdede Tegnings-Stykker bleve præsenterede. Det ene Stykke blev offereret ham selv til en Erindring af den Taknemlighed, Seminariet skyldte ham, det andet udbad man sig hans Tilladelse om at maatte ophænges paa Forsamlingssalen i Seminariet. Videnskabernes og de skjønne Kunsters bestandige Flor paa Kongsberg blev derpaa ved Pocalen erindret. Oberberghauptmanden tager det ene af disse Stykker med sig til Kjøbenhavn, og derfor forbigaar jeg udførligen at beskrive Tegningen deraf. Endelig kom vi fra Bordet, og Caffé Ceremonien tog sin Begyndelse. Nu blev den af Kjøbmændene bekostede Tobaks-Pibe præsenteret ham. Ballet tog da ogsaa sin Begyndelse og varede til Kl. 6 om Morgenen. Hiort var hele Tiden efter Bordet inderlig glad og fornøiet, han havde ogsaa Aarsag dertil, thi enhver søgte blot at behage ham, og det var, ligesom Menneskene ikke havde seet ham før. De tvende følgende Dage

¹⁾ Cæsar Læsar Boeck, Stamfader for denne Families norske Gren, om hvem se A. Collett, En gammel Christiania-Slægt S. 316—319.

kjørte han om i Visiter. Ingen blev glemmt. Løverdagen blev bestemt til Afreisen. Assessor Hofgaard havde indbudet O.B. Hauptmanden samme Dag at spise til Middag hos ham paa hans Lystgaard Darbo¹⁾, som ligger tæt ved Veien, i et Selskab af hans nærmeste Venner. Disse vare Essendrop, Henckel, Thorstensen, Zwingel, Riegels, Brandt, Barth, Olavsens, Bie, de Besche, Stenersen, Lerche og jeg²⁾. Mangfoldige andre af Betjenterne fulgte ham til Dunserud, da de havde kommet efter, han vilde reise den Dag, ihvor taust han ellers havde holdt det. Blandt disse var ogsaa til almindelig Forundring Brünnich selv. Som jeg nu hører, skal han være vred paa Hofgaard, for han udelukkede ham af hans Selskab. Paa Darbo var Oberberghauptmanden ogsaa ret munter. Endelig kom Reise-Vognen, vi fulgte ham alle til Hougsund, hvor han blev modtaget af Bergsyngerne og en stor Del af Betjenterne. Der toge vi Afsked med ham. Søndagen blev han hos Forvalter Scheitli i Drammen, og Mandagen maatte han, enten han vilde eller ikke, blive hos Amtmand Lange. Samme Aften silde er han kommen til Chri-

¹⁾ Andreas Hofgaard (af en i Drammen i sin Tid meget fremtrædende Familie) var siden 1777 Assessor i Oberbergamtet og blev 1795 Amtmand i Smaalene. Døde 1811. Hans Gaard Darbo ligger ved Fiskumvandet og er nu Jernbanestation.

²⁾ Oberbergamtsforvalter, Justitsraad Jens Essendrop († 1801), see Nyerups Forf. Lex. Af Navnet Henckel vare paa den Tid to Brødre i Sølvverkets Tjeneste; begge anføres i Forf. Lex. (Halvorsen II, 625—26). Her menes vistnok Assessor H. Om Dr. med. Peder Thorstensen (af islandsk Æt), Læge og Professor ved Bergseminariet, see Ingerslev, Danmarks Læger II, 598—99. Han omtales oftere i disse Breve. Var dengang gift med sin ligeledes nedenfor omtalte anden Hustru Ingeborg M. K. Schnitler, siden gift med dansk Oberstlieut. N. F. v. Lammers. Zwingel blev kort efter af Brünnich sat under Tiltale, men frifunden. Riegels var Oberbergamtskriver. Brandt er mig ubekjendt. Jonas Barth var Cancelliraad og Byfoged paa Kongsberg og omtales flere Steder nedenfor. Om Olav Olavsens, en Islænding, see Forf. Lex. samt fornemmelig Norsk hist. Tidsskr. 3 R. III, 283—284. Tarald Ross Bie var Overførster ved Sølvverkets Skove. Joachim Christopher de Besche var Fader af Livmedicus de B. og dengang Kjøbmand paa Kongsberg, men -tenersens er mig ubekjendt. Lerche var rimeligvis den yngre af de to i Forf. Lex. omtalte Forvaltere ved Vallø Saltverk, Jacob L. og Vinc. Stoltenberg L., af hvilke sidstnævnte, som ved denne Tid vistnok studerede ved Bergseminariet, var Fader til den i sin Tid bekjendte exalterede Storthingsmand F. G. L.

stiania. Der vilde han blive nogle Dage og, tillod Tiden og Omstændighederne det, vilde han fra Moss reise over til Saltverket. Paa Hafslund havde han ogsaa lovet at blive en Dag, og derfor tror jeg dette Brev sikkert indløber før hans Ankomst til Kjøbenhavn.

— — — Mig selv angaaende kan jeg ikke undlade at sige Dem, bedste Hr. Conferentsraad, at jeg er ret glad og fornøiet endog for det nærværende. Ædle Menneskers Venskab og Yndest giver mig Mod og bestyrker mit Haab. Assessor Hofgaard, Henckel og Thorstensen vise mig megen Venskab og Fortrolighed, og alle øvrige agtværdige Mænd her paa Stedet megen Venlighed. Stedets Rolighed til Studeringer har jeg tilforn rost. Prof. Thorstensen har nylig begyndt sine Forelæsninger over Metallurgien, som ere meget interessante. Han læser i Laboratoriet, hvor Alting bekræftes ved Forsøg. — —

I Forgaars var jeg, for at være hele Byen lig, hos Brünnich for at gratulere den ældste Frøken, som i Søndags blev confirmeret. De vare meget høflige, han i Særdeleshed, som ikke vidste hvor venlig han vilde gjøre sig. De sidste Optrin have, som Alle synes, gjort deres gode Virkning paa ham. Blandt Almuen vil han stedse blive anset for en feig Stakkel, som de synes, de snart kan faa Hast (!) med. Derfor sagde ogsaa nogle Vovhalse forleden, at de, naar han kom paa Gruben hernæst, vilde spørge ham om Aarsagen, hvorfor Oberberghauptmanden skulde reise herfra. Det lader ellers, som han har Vished om snart at blive Berghauptmand, thi baade har han til Assessor Hofgaard udtalt sig saa haanlig i Anledning af Høitidelighederne for Hiort, „at man havde undseet sig for at give ham Afsked, medens han var heroppe, men vilde bie, til man kunde sige ham det mundtlig“, og selv har han sagt i Anledning af Essendrops Constitution, at den skulde være forbi om 6 Uger. Rente-kammeret skal ogsaa have adresseret sig til ham angaaende Cancelliraad Barths Regnskab for en Deel af Byen oppebaarne Penge. Det seer slemt ud med samme Barth. Siden Hiorts Afreise har han hver Dag tjent til spectacle for alle Mennesker formedelst sin Drukkenskab. Ved sit afskyelige Levnet er han

bleven saa aldeles ruineret, at han neppe staar til Redning. Stollgeschwornen *Uslar* viste mig nylig Bergamtets Svar paa Projectet om at drive Verket med 50,000 Zubuss. Det var skrevet i en mandig og Sagen værdig Tone. Endnu fyndigere skal Assessor Henckel have erklæret sig i samme Sag. Med Overførster Bie kommer Brünnich heller ingen Vei, hvilket gjør ham meget ondt, thi ham anseer han som et reent Rov. Nu derimod taler Bie om at begjære en Commission sat over ham, naar Sagen, som Assessor Hofgaard ogsaa forsikrer ham om, gjennem Oberbergamtet faar et for ham aldeles fordelagtigt Udfald.

Lerche fik forrige Post Efterretning fra sin Fader, at Reise Stipendium paa 400 Rd. var ham tilstaaet. Det glæder mig, at han har været saa heldig at opnaa sit Ønske, Virtuosen Es-mark reiser om nogle Dage herfra¹⁾.

Nær havde jeg glempt at hilse fra den ganske fortræffelige Madame Collett paa Buskerud²⁾. Jeg fulgte hjem med Christian i Markeds Dagene, da man for Bonde Støi intet kunde udrette her hjemme. Det var hende en sand Fornøielse at høre, jeg var kjendt og yndet af Dem. Jeg var paa Buskerud i 3 Dage, og endskjønt vi converserte til langt ude paa Natten, syntes jeg dog ikke at kunne fatte, hvor Tiden saa hastig blev af. Hun fortalte mig da ogsaa blandt andet sine seneste Modgangsstød og den broderlige Bistand, Hr. Conferentsraaden viiste hende. Jeg blev indbudet til at komme igjen i Paaskehelgen, men fik ikke Tid dertil, da Oberberghauptmandens Reise forestod, og i Helligdagene hjalp jeg ham ogsaa med at optegne hans Bøger. Kaja blev confirmeret i Søndags. Hun er en overmaade vittig og smuk Pige.

Jeg anbefaler mig i Hr. Conferentsraadens Yndest, hvortil jeg af alle Kræfter skal stræbe at vise mig værdig.

Deres Høivelbheds altid hengivne

Petersen.

¹⁾ Den senere Professor ved Christiania Universitet, der havde studeret ved Bergseminariet. Han blev siden Brünnichs Svigersøn.

²⁾ Johanne Henriche Collett, f. Ancher, Enke efter Peter C. til Buskerud. Om hende, Sønnen Christian, da Bergstuderende paa Kongsberg, senere

2.

Kongsberg 29 Juni 1791.

Allerhøistærede Hr. Conferentsraad.

— — — Kammerjunker Hoppe og Hr. Wad¹⁾ har i et Par Timer opholdt mig fra at continuere dette Brev. De kom forrige Postdag. Samme Dag var der hos Brünnich stort Selskab. Jeg blev ogsaa indbudet, men tillige hindret fra at skrive den Gang. — — —

3.

Kongsberg 1 Juli 1791.

Allerhøistærede Hr. Conferentsraad.

— — Selskabet hos Brünnich bestod af Oberbergamts-Herrerne og Forvalter Strøm. Wad og Hoppe blev her til den 26de. De vare hver Dag i Brünnichs Selskab, en eneste undtagen, da Strøm indbød dem til sig. Der var ogsaa jeg med. Stakkels Hoppe morede sig slet ikke her paa Kongsberg, thi man kunde tydelig see paa ham, at han ennuyerede sig i Brünnichs Selskab. Andensteds kunde de ikke komme, thi Enhver kunde see, hvor megen Umage Brünnichs Folk gjorde sig for at beholde dem for sig selv. Naar de vilde hen for at hilse paa andre, saa fulgte de selv med. I den Mellemtid, hvor han ikke kunde være om dem, gjorde Forvalter Strøm dem sin Opvartning. Wad beklagede, at han ikke kunde profitere af Hr. Conferentsraadens Godhed med at anbefale dem til Hofgaard og Thorstensen, thi disse godt Folk bleve ogsaa budne med til Br., som ene vilde holde dem med Selskab. Wad brød dog oververt, søgte Henckel og fik af ham nogen Oplysning i Henseende til Hyttvæsenet, Pukverksproceduren o. s. v. Wad for flittig om paa Berget, Hoppe fulgte kun en Gang med, da han blev upasselig af Qvalmen i Stollen. Medens Wad undertiden søgte andre Bekjendtskaber, maatte Hoppe holde ud hos Br., som bevogtede ham saa nøie, at Br. med Fruen endog fulgte ham

Bergraad samt Datteren Karen (Kaja), siden gift med den ovenomtalte Cæsar L. Boeck, findes udførlige Efterretninger paa fl. St. i A. Colletts En gammel Christiania-Slægt, Chra. 1883.

¹⁾ Gregers Wad, den senere Prof. i Naturhistorie ved Kjøbenhavns Universitet, var Informator for Conferentsraad Hoppes Sønner og reiste 1791 med Frederik H. i Norge og Sverige.

hjem om Aftenen til Winther, hvor de logerede. Man formodede, de frygtede, for Nogen skulde indlade sig med dem om hans Opførsel her paa Stedet. Al deres Umage blev dog spildt. Wad fik al den Oplysning, han forlangte, og satte ingen Tro til Brün-nichs Prækener og Selv-Ros. Han fortalte mig som en Hemme-lighed, at Br. havde udladt sig for ham med, at han ikke ønskede at blive her for bestandig, men gennem Greven arbeidede paa at komme ind som Deputeret i Rentekammeret, da han med Fornøielse ikke kunde blive paa et Sted, hvor han aldrig vilde blive elsket og stod til et saa stort Ansvar.

Den 26de reiste de herfra. Br. reiste om Morgenen i Sel-skab med Assessor Hofgaard til Bærum for at eftersee, om Kaas¹⁾ havde opfyldt Vilkaarene ved sit Laan paa Verket. Prof. Thor-stensen fulgte med dem paa Turen til Blaafarve-Verket. Paa Veien toge de ind til Middag paa Eger Præstegaard for at gjøre Bekjendtskab med Professor Strøm. Jeg fulgte med Christian Collett til Buskerud, hvor de bleve ventede og kom til Aftens. Paa Eger havde der været stort Selskab af den Stockflethske²⁾ og Neumannske³⁾ Familie. Hoppe var glad over at have con-verseret den vakre Frøken Stockfleth, som havde sunget for ham og ganske charmeret ham⁴⁾. Første Aften paa Buskerud vare de endnu lidt fremmede. Efter Bordet kom vi ned i Haven, der sang Caja, Madamen og vi andre med. Dette morede dem. Vi passiarede til langt paa Natten. Om Formiddagen derpaa gik Turen til Koboltverket, hvor vi besaa Alting, kom derfra tilbage Kl. 3 og spiste til Middag paa Buskerud, hvor de begge amuserede sig kostelig. De skulde have reist om Eftermiddagen, men de vilde nødig derfra, gave derfor ogsaa let efter for Ma-dame Colletts Anmodning. Wad blev saa indtaget af den for-træffelige Kone og den yndige Pige og af hele Husets landlige

¹⁾ Den bekjendte senere Statsminister Fr. Jul. Kaas, dengang Magistrats-Præsident i Christiania og ved Giftermaal Eier af Bærum's Verk.

²⁾ Digteren, Sorenskriver i Lier, Justitsraad Thomas Rosing de Stockfleth.

³⁾ Jacob Neumanns Enke og Børn paa Hassel Jernverk.

⁴⁾ Justitsraad Stockfleth havde adskillige for sin Skjønhed og Ynde bekjendte Døtre, af hvilke her maa sigtes til den ældste Datter Frederikke Louise, f. 1769, † 1809, g. m. Caspar Gad.

Lyksalighed, at han neppe talte om andet, end hvad det vilde koste at rive sig løs derfra, Hoppe ligesaa, som var bleven ligesom hiemme paa Buskerud. Blandt andet gjorde jeg og han en liden Ridetur tilsammen paa 2 smaa Heste uden Sadel og Bidsel, hvilket særdeles morede ham. Ved Nydelsen af det behagelige falder gjerne Erindringerne af det modsatte ind, og nu fortalte han mig, hvorledes han havde ennuyeret sig i Brünnichs Selskab paa Kongsberg. De erindrede tillige begge med Glæde, hvad de skyldte Hr. Conferentsraaden for de mange gode anbefalinger til Bar. Ahlströmer, til Hall i Gothenburg, til Familierne i Christiania og nu til Buskerud. Om Formiddagen næste Dag toge de derfra til Drammen. Professoren, Collett og jeg fulgte dem til Hogsund, hvor vi toge Afsked. Samme Aften kom Brünnich tilbage til Kongsberg, han havde mødt dem i Drammen, hvor de vilde have blevet Natten over, men de fik ingen Ro for ham, inden de lode Heste bestille og kjørte videre derfra. Han syntes, de havde opholdt sig for længe paa Buskerud.

I Commissionen paa Bærum, sagde Hofgaard mig, havde han viist sig som et Lam, sagde alting efter, som ham blev sagt fore. Dog havde man maattet lee til hans Distræthed. Oberberghauptmanden sidder ham altid i Hovedet. Midt under Arbeidet og Skriveriet paa Bærum, sagde han til Assessor Hofgaard: Mon hvad Hiort nu gjør dernede? Fruen er ogsaa ganske vred. Hun vil vide, at Oberberghauptmanden har beskrevet hende i et Selskab i Kjøbenhavn for, at hun befattede sig med Mandens Forretninger etc.

— — Idag traf jeg Brünnich paa Gammel Gruven, han var meget venlig. Jeg kan ikke negte for, at jeg længes efter at erfare Grevens¹⁾ Sindelag imod mig. Jeg har endnu ikke skrevet ham til, hvortil jeg vel nødes, ifald Omstændighederne snart skulde tillade mig at fremkomme med nogen Ansøgning. Her har man sagt, at Esmark vil forlade Berg-Turen og studere Medicinen. Troligere er det, som Assessor Hofgaard fortalte mig, han havde hørt af Brünnich, at Greven bruger Esmark i Berg-

¹⁾ C. D. F. Reventlow.

verks Sager, og at han vil skaffe ham en Præmie for hans Arbeide med Molybdænen og Opdagelsen af Labrador Stene her i Norge. Hvad det første angaar, saa fuskede han vel med Molybdæn, men udbragte ikke engang af den, hvad man hidindtil kjendte. Labrador Steen kjendte han ikke, førend Henckel sagde ham det og bad ham slibe den.

Jeg beder ærbødigst at hilse paa Frederiksdal og ønsker mig stedse anbefalet i D. Hvbhs. Yndest.

Vallø Saltverk d. 13 August 1791.

Allerkjæreste Hr. Conferentsraad.

Jeg mangler Ord til at takke Dem for alt det Gode, jeg nød ved sidste Sammenkomst¹⁾. Erindringen deraf vil jeg beholde, saalænge jeg lever, og under de største Møisommeligheder skal den ofte glæde og opmuntre mig.

Jeg kom til Bærum og fornøiede mig der ret meget. Den Omstændighed bidrog ogsaa meget dertil, at jeg endnu var Dem saa nær, og at det maaskee endnu var muligt før Afreisen at faa see Dem. Og hvor glad blev jeg ikke, da Kaas i al Fortrolighed fortalte mig, at General-Krigscommissair Anker²⁾ var tilsinds at kjøbe Bærum og formodede, det kunde hænde sig, Deres Hvbhed vilde tage Deel deri, drive Verket og bo der. I min Glæde ansaa jeg dette for saa godt som afgjort og tænkte paa, hvorledes jeg snart vilde komme til at bede Dem om at blive antaget, om det kun var som simpel Skriver ved Verket, for at faa den Glæde at see Dem daglig. Og i denne saa behagelige Underholdning befinder jeg mig endnu og er inderlig glad og fornøiet.

Jeg kom til Saltverket d. 11te, har seet mig om overalt og hørt den gode og fortjente Lerches Fortællinger om den tydske Greves nederdrægtige Fremgangsmaade imod ham og dette

¹⁾ Carsten Anker gjorde i Sommeren 1791 et Besøg i Norge; det er sandsynligvis det samme, der omtales i P. C. Holsts Optegnelser om sit Liv og sin Samtid, S. 6.

²⁾ o: Peder Anker, den senere norske Statsminister.

Verk¹⁾. Jeg har nu Sammenhængen deraf ganske godt inde og har læst saa mange Documenter og grevelige Breve tilligemed Lerches vel affattede Svar derpaa. Jeg beder meget hilse den fortræffelige liden Erich og ved Ankomsten til Kjøbenhavn Oberberghauptmand Hiort og det Frederiksdalske Huus²⁾ og er til Døden Deres ærbødigst hengivne

Petersen.

Kongsberg 3 Febr. 1792.

Himlen velsigne Deres Hvbhed for Deres trøstefulde Deeltagelse i min Skjebne og for al den Godhed, De overvælder mig med. Uden Deres Hvbhed havde det nu været ude med mig, og mine for Tiden mægtige Fjender vilde have hoveret over mit Uheld. Den forrige Post kom saa silde hertil, at jeg ei kunde faa Tid til at skrive. Med denne skriver jeg Hr. Gen. Kr. Commissairen til. Fra Greven³⁾ har jeg endnu intet hørt, at han vilde skrive mig til, har nok blot været en Udflugt, thi mit Brev til ham var ikke indrettet saaledes. Jeg maa tilstaa, at endskjønt jeg fik Afslag, vil jeg dog ikke have undværet at have gjort Forsøget. Jeg seer og mærker deraf, hvor rigtig jeg har tænkt om den Mand. Han er sig i alle Henseender lig. Mod alle dem, som ikke ere efter hans Hjerte, er Undertrykkelse, Ydmygelse og Hævnjerrighed hans Hoved-Passion. Jeg vil lee til den hele Ondskab og afsky ham, naar jeg (Himlen forbyde andet) lykkelig og vel er kommen i Hr. Gen. Kr. Commissairens Tjeneste.

¹⁾ Grev Fred. Otto v. Dernath havde ønsket at sælge sit Saltverk ved Oldeslohe i Holsten til Kronen for saa at blive kongelig Bestyrer saavel af dette Verk som af Vallø Saltverk i Norge, som da var Kronens Eiendom. Han havde allerede begivet sig til Vallø i sikker Forventning om, at hans Plan, der støttedes af Chefen for Bergverksdirectoret, Grev Reventlow, skulde lykkes. Carsten Anker modsatte sig dette og Prindsregenten Frederik (VI) tiltraadte hans Mening. Staten købte altsaa ikke Oldeslohe, og Valløs dygtige Forvalter Jacob Lerche blev staaende i sin Post. Men Reventlow forstod kort efter, som allerede ovenfor berørt, at faa Directoret ophævet og dermed Carsten Anker fjernet fra denne Administration. Se herom J. C. Berg i Samll. til N. F. og Spr. Hist. IV. 335.

²⁾ Ogsaa af andre af Petersens Breve fremgaar, at han stod i Forbindelse med den grevelige Schulinske Familie paa Frederiksdal.

³⁾ C. F. D. Reventlow.

Sølvverkets samtlige Betjente paa de bemeldte nær vilde have forenet sig sammen i at celebrere Kongens Fødselsdag, da Brünnich alene vilde have et Bal. Da han fik dette at vide, løb han til Essendrop og bad ham for alting at see til at faa det til intet. Han bragte det og dertil. Om Aftenen samledes man da til et Bal paa Dyremyr (NB. Enhver for sine Penge). Der forefaldt intet besynderligt, thi ingen brød sig om dem. Han med sin Frue er særdeles forpikket paa Assessor Hofgaard, som de mistænke for at være den, der har beskrevet Fruen for sin Svadsighed, og hvorover de har faaet Advarsel fra gode Venner i Kjøbenhavn. Ellers bagtales H[iort] som sædvanlig, og klynke gjør de for Gagen, som endnu skal være ubestemt med samt den Procent, de siger, han venter sig af Verkets Overskydende. I disse Tider har han travlt med at raadføre sig, hvorledes han skal bære sig ad med Barth. Han løber idelig til Essendrop. Styhr, Olavsén og Proc. Knoph har han ogsaa derom consuleret. Barth er vel uden Redning, han er ogsaa næsten fra Forstanden af bare Liderlighed, stakkels Bæst. Som jeg hører idag, vil Justitsraad Munk¹⁾, som er kommet hertil, have fat paa ham for et Brev fra Gen. Post Amtet som han har brækket og tilbageholdt. Justitsraad Essendrop er meget sygelig. Man frygter for, hans Svaghed vil blive farlig. Ass. Hofgaard, Henckel og Lect. Olavsén formelde deres forbindtligste og ærbødige Hilsning.

Kongsberg 23 Marts 1792.

Høivelb. Hr. Conferentsraad.

— — — Jeg fik med Posten 3 Breve, det ene fra Dem, det andet fra Gen. Krigscommissairen og det tredie fra Hs. Excellence Greven. Jeg læste D. Hbh.s først, og derover blev jeg ret inderlig glad, dernæst Gen. Kr. Commissariens. Jeg blev ved dette ligesaa bedrøvet, som jeg ved D. Hvbh.s var bleven glad. Han siger deri, at hans Omstændigheder umuligt tillader ham paa de første 10 Aar at tænke paa en Forøgelse af Udgiften og beklager derfor meget, at han ei kan opfylde mit Ønske.

¹⁾ Maaskee Justitsraad og Sorenskriver Barthol. Fedder Munck, Chr. M. Fal-sens Svigerfader?

Efter at have læst dette, tænkte jeg ved mig selv, det nytter neppe at aabne det sidste, thi Behageligheder ventede jeg mig langtfra ikke derudi. Ikke desmindre brækkede jeg det og læste til min Forundring følgende:

„Med megen Fornøielse har jeg af Oberbergamtets Skrivelse til Rentekammeret seet den Flid, som De, Hr. Petersen, har anvendt ved Seminariet til at gjøre sig duelig til Kongens Tjeneste ved Sølvverket, men Tiden, som De har tilbragt der, er endnu saa kort, at Rentekammeret neppe kunde vente at udvirke for Dem en aarlig Understøttelse af den kongelige Kasse. Jeg har derfor med forrige Post afsendt 100 Rdl. til Deres Underholdning og vil i Julii Maaned igjen afsende 100 Rd., paa det De endnu kan opholde Dem et Aar paa Kongsberg uden Byrde for den kongelige Kasse, efter hvilken Tid jeg haaber ved Deres vedvarende Flid og ved de Prøver, som De da vil kunne faa aflagt paa Deres Duelighed bedre end nu at kunne udvirke for Dem en Understøttelse af Kongens Kasse. Jeg ønsker især, at De vilde lægge Dem paa Markscheiderie og Maskinvæsenet, hvor jeg haaber, at De vil kunne finde Leilighed i Tiden at blive Sølvverket nyttig. Intet er mig kjærere end ved Deres gode Forhold at have kunnet glemme det Forbigangne og med megen Fornøielse vil jeg søge at bidrage til Deres Vel. Reventlow.“

Jeg faldt i yderste Forundring over dette Brev og jeg kan ikke negte for at, saaledes som mine Sager for Tiden stod, maatte jeg være glad derved. D. Hvbh. vil deraf see, at han absolut vil have sin Villie frem med de 200 Rd. Jeg nødes til at føie ham derudi, saa meget mere, som jeg dog vel tør gjøre mig Haab om, at han for Resten vedbliver sine Ord. Jeg har derfor idag tilskrevet ham og takket ham for den Godhed, jeg seer, han endnu har tilovers for mig, og at jeg i Tillid til hans Løfter for Fremtiden med Taknemmelighed modtager hans Tilbud. — — — Brünnich haaber, at Posten skal bringe ham den forønskede Tidende om Byfoged Barths Afsættelse. Det er sandt, han har mangfoldig Bryderi med den samme Barth, men saa glemmer han heller ikke at støie derover. Lector Olavsén har han faaet constitueret til Bergamtskriver, ham og Procurator

Knoph smigrer han for paa alle optænkelige Maader for at tilvende sig deres Assistance, hvad det juridiske betræffer. Overhovedet siden han nu er bleven Potte og Pande her¹⁾, har han vendt ganske betydelig om fra sin forrige Maneer at omgaae Folk paa. Nu er han i det mindste høflig og artig i den Sted, han før var grov og utaalelig. Med Gagen er han ikke fornøiet, allermindst med, at han skal tage den paa saa mange façons og dog faa 400 Rd. mindre end som Oberberghauptmand Hiort havde. Brünnichs Kjelling reiser om 3 Uger ned til Kjøbenhavn for at hente deres Børn. Man fortæller her, at Oberberghauptmanden med sin Svigerinde Fru Knoph ventes hertil i Sommer²⁾. Dersom det ikke var absolut nødvendigt for ham, saa troer jeg, han vilde spare sig mangfoldige Ubehageligheder, ifald han afstod fra det Forsæt. Men det bliver vel en Nødvendighed for hans Eiendommes Skyld. — —

Jeg beder ærbødigst at frembringe min underdanigste Hilsning for Herskabet paa Frederiksdal og Oberberghauptmand Hiort.

Kongsberg 11 Mai 1792.

Høivelb. Allerhøistærede Hr. Conferentsraad.

Jeg formoder, D. Hvbhed jo rigtig har modtaget det Brev, som jeg afsendte med Expressen. Indsluttet deri laa de skønne Vers, som vores Sorenskriver Styhr³⁾ forfattede i honorem Br[ünnichii]. Dengang tænkte Manden saaledes, men strax efter blev han af en anden Mening. Aarsagen hertil var, at Brünnich ikke vilde komme til ham i et Selskab 2den Paaskedag. Da han derpaa fik at vide, at *Fruen* havde sagt om ham, at han ikke var ret klog, satte han sig ned og skrev den skammeligste Pasquil om Br. og hans Kone, som tænkes kan, og afsendte samme til en Bogtrykker i Christiania for at trykkes. Men ved

¹⁾ Efterat Hiort var udnævnt til Deputeret i Rentekammeret, var Brünnich bleven udnævnt til Berghauptmand. (*Oberberghauptmandstitlen* fik han aldrig).

²⁾ Han kom virkelig ogsaa, see B. Moes Tidsskr. for Personalhistorie I, 476.

³⁾ 1744 blev Christen Styhr (ikke, som undertiden anført, af Adel) Sorenskriver i Numedal og Sandsvær. Han efterfulgtes, uvist hvilket Aar, af Sønnen Andreas Styhr, hvorom her er Tale. Dennes Eftermand C. A. Aagaard var i Embede 1793.

hans Families Mellemkomst, som derom havde faaet Underretning, blev Manuskriptet tilbageholdt. Br. var deri paa det skammeligste behandlet, navnlig hans Dumhed og Uvidenhed i Embeds Sager, hans Selvros og Ustadighed og fremfor Alting hans Egennyttighed meget udførlig omtalt og med latterlige Exempler oplyst. Det har ikke været mig muligt at erholde noget Afskrift deraf, ihvor megen Umage jeg end har gjort mig derfor. Ikke nok med, at han skrev sligt, men han gik end ydermere allevegne omkring i Byen og fortalte det aabenlydt. Brün-nichs toge sig dette meget nær, især Fruen, som ogsaa ufor-deelagtig var omtalt, f. Ex. hvorledes hun blandede sig i Mandens Forretninger og vidste Besked med alle Ting, bagtalte og lastede alle Mennesker o. s. v. Til Br. selv gik hun hen og fortalte det samme, hvorover der blev stor Allarm i Huset og Beklagelser derover til alle Mennesker. Det var saare latterligt at høre hende beklage sig derover. Blandt andet fortalte hun, hvorledes han havde skildret Strøm, som var netop saaledes, som alle Men-nesker tænker om den Mand. Styhr blev da erklæret for at være fra Forstanden, og Brünnich skrev Amtmand Lange til om at føie de fornødne Anstalter mod saadan fornærmelig Behand-ling, men endnu er deraf intet kommet ud.

Imidlertid døde Barth, og Styhr var strax færdig med en Gravskrift, hvori Professor Thorstensen med kjære Frue vel ere Hovedpersonerne. Men Brünnich slap heller ikke deri. Denne Gravskrift lod han allevegne circulere, ja vilde endog med al Magt have den uddeelt i Sørgehuset den Dag, Barth skulde be-graves, hvilket dog blev forebygget. Med næste Expresse skal jeg sende et Expl. deraf. I Sørgehuset talte han ligeledes paa det skammeligste om Brünnichs Huus. Br. har sin store Plage af denne Mand, hvis Adfærd mod ham er saa meget mere nær-gaaende, som Styhr tilforn har været hans fortrolige Ven og den, hvis Raadførsel han altid søgte, hvilket den sidste heller ikke glemmer at fortælle. Om Styhr kan man dog sige med Sandhed, at han ikke maa være klog, siden han kan bære sig saa høist ufornuftig ad. Umaadelig Drik er Aarsagen til hans Svækkelse. Nu paa nogen Tid tegner det sig dog til Bedring

med ham. Foruden dette Stød har Brünnich i en kort Tid desuden faaet adskilligt, som har krænket ham meget f. Ex. at hans Constitution for Justitsraad Scheel¹⁾ skulde rokkes, at det skulde siges ham fra Rentekammeret, at Oberførster Bie har havt Ret i sin Erklæring om Skovstykket ved Koboltværket, derover er han heel gal; ligeledes angaaende noget bedærvet Korn, hvorfor han laster Scheitli, som og at Gruben C. 6tus skal befares, inden den indstilles. Alt dette giver han Oberberghauptmand Hiort Skyld for, hvilken han ogsaa i den senere Tid uophørlig dadler og laster. Alle disse Stød har gjort, at han nu fortæller, at hans Kone har i Commission at aftale med Greven de Betingelser, paa hvilke han vil vedblive Embedet; opfyldes de ikke, vil han søge om Pension af 1200 Rd. og henleve i Rolighed. Omendskjønt man anseer dette kun for tomt Snak, saa viser det dog, hvor saare liden og svag Mandens Standhaftighed er. I disse Dage har han og udladt sig med, at Esmark skal blive Markscheider i afgangne Zieners Sted, da han derved i ham kan, som han siger, faa en Lærer for sine Børn. Jeg tænker, at Fruen ikke kan bare sig for at prostituere sig i Kjøbenhavn, thi det forstaar sig, Munden maa løbe uophørlig. Til den vacante Byfoged Tjeneste vil der vist gives adskillige Candidater. Min Ven Procurator Knoph, som Brünnich blev nødt til at constituere i Scheels Sted, søger den ogsaa. Da han i 6 Aar som Advocat har ført mangfoldige Sager for Kongelig Tjeneste uden derfor at erholde det ringeste, og da han i senere Tid har været adskillige Gange constitueret, dels som Foged og dels som Sorenskriver, synes han at have billige Grunde for sin Ansøgning om at erholde dette Embede. Jeg beder derfor D. Hvbh. om ret indstændig at tale hans Sag for Oberberghauptmand Hiort, da hans Formaaende i dette Tilfælde vist vil blive af betydelig Vegt²⁾. — — Jeg er til Døden Deres Høivelbaarenheds hengivne og forbundne

Kongsberg d. 11 Mai 1792.

Petersen.

¹⁾ Rimeligvis den Justitsraad Hans Henr. Scheel († 1813), som i sin Tid var Sorenskriver i Solør og Odalen.

²⁾ Til Byfoged paa Kongsberg udnævntes 30 Mai 1792 Exam. jur. Frederik Rested, der 1801 forflyttedes til Mandals Sorenskriveri.

Kongsberg 19 Mai 1792.

Allerhøistærede Hr. Conferentsraad.

Jeg kan ikke undlade at sende Dem de over Barth udkomne Gravskrifter¹⁾. Den ene uden Navn er mærkelig ikke alene for sin Grovhed og Profanitet, men endnu mere af de sørgelige Følger, den har draget efter sig. Uagtet Styhr af alle sine Venner og Bekjendte blev fraraadet at udsprede og almindeliggjøre de platte Tanker, han havde opsat, saa kunde saadant kun lidet frugte, og da hans Contoir Folk ikke vilde afskrive den, fik han fremmede dertil, og i en kort Tid var den hele Byen over. Det kunde derfor ikke være andet, end at Thorstensen selv maatte overkomme den etsteds, hvilket ogsaa skede. Naturligvis har han maattet ærgre sig derover, saa meget mere, som han maaskee tildeels fandt sig truffen. Man mærkede, han blev mærkelig stille af Humeur og syntes ikke at være aldeles vel. Søndagen den 13de var der Selskab hos ham. Samme Aften blev han syg og om Natten meget voldsomt angreben. Sygdommens Heftighed tiltog daglig uden at noget Tegn til Bedring vilde vise sig. Inat har han været Døden adskillige Gange nær²⁾. — —

Siden vi derfor uden al Tvivl gjøre det uheldige Tab at miste ham, skulde det være mig inderlig kjært, om Lector Tychsen bliver anmodet om at holde de chymiske Forelæsninger.

¹⁾ Over den afdøde Byfoged, Cancelliraad Barth. Der vedligger *tre* saadanne. Den første er det allerede i et tidligere Brev omhandlede Nidskrift. Dette er allerede, men ikke fuldstændigt og aabenbart efter en mindre god Afskrift, og uden at Forf.s Navn er oplyst, trykt i M. Sundts Stamtavle over Familien Barth, Chra. 1891, S. 69—71. Om her at gjengive det smudsige Skrift, der af Sundt er bleven antaget for en „Ligtale“, kan der ei være Tale. Prof. Thorstensens Frue beskyldes for at have staaet i utilladeligt Forhold til Barth, og Manden for at have fundet sig deri paa Grund af de mange Gaver, Huset modtog fra Byfogden, men efter at det var forbi med B.s Penge, skulde han kort før sin Død have faaet „en æreløs Seddel og sin Afsked“ o. s. v. Den anden Afskrift er paa Latin, ligeledes forfattet af Sorenskriver Styhr og med hans Underskrift. Her taler St. i en helt anden Tone, idet han betegner sig som B.s amicus (!) og siger: „gloriosus moritur“. Den tredie Gravskrift er af Capellanen paa Kongsberg (senere Sognepræst i Skien) Stockfleth og er holdt i den banaleste Bedemandsstil.

²⁾ Prof. Thorstensen døde samme Dag, som dette Brev blev skrevet.

Saa kunde der først komme noget reelt ud deraf. Jeg er sikker paa, at denne Tidende meget vil frappere Oberberghauptmand Hiort, thi det maa gjøre enhver ondt for de mange smaa Børn efter ham. Forresten kan man tydelig see og mærke endog af denne Tildragelse, at der er et viist Forsyn til. Brünnich er i denne Tid meget stille, og lader det til, han for Fremtiden ikke vil faa synderlig meget at gjøre sig til af, naar nu først Barths Sager blive afgjorte. Lector Olavsens er inderlig glad over, at han fra Conferentsraad Anker har faaet Anvisning om at besøge det fornødne til det lille Bibliotheks Istandbringelse. Han erkjender taknemlig, hvor stor Deel Hr. Conferentsraaden har havt deri. Jeg beder ærbødigst at hilse Oberberghauptmand Hiort.

Intet skulde glæde mig mere, end om Tychsen kunde komme til at paatage sig Thorstensens partes i Chymie og Physique, da Henckel, som jeg allerede for længe siden har mærket paa ham, gjerne paatog sig Mineralogien og Smeltevæsenet. Skal den tilkommende Doctor paaprakkes disse Dele tilsammen, saa kan jeg ikke forestille mig, at det kan blive bedre bestedt dermed, end som tilforn, men maaskee langt slettere.

Man taler i disse Dage om en Anviisning i Gottes Hülfe in der Noth, der skal være vakker, ligeledes skal en do. mellem Jonsknuten og Helgevandet være. Kommer noget betydeligt derudaf, saa tilstaar jeg, de forfaldne Sager kan hjælpes. Det behøves og virkelig, thi allevegne høres Klager over Sølvposternes Formindskelse.

De første Led af Familien Storch fra Lister.

Af **C. M. Munthe.**

Som et lidet Supplement til, hvad Arkivar E. A. Thomle i dette Tidsskrifts 3. Rækkes 2. Bind har meddelt om denne Familie, skal her anføres:

Paa Extraordinært Thing i Farsund 1681¹⁾ fremstod „erlig og velagte Efvært Andersen Thomstad med flere af hans Inter-

¹⁾ Cfr. Retsprotokol 2273 Fol. 38 i Rigsarchivet.